

**MAXSUS TA'LIMDAGI ISLOHOTLAR:
MUAMMO VA YECHIMLAR
(Kar va zaif eshituvchi o'quvchilar misolida)**

Ishtimirova Iroda Amanovna,
Qarshi shahar aloxida ta'limga ehtiyojlari
bo'lgan kar va zaif eshitadigan bolalar uchun
17-sonli ixtisoslashtirilgan maktab-
internati o'qituvchisi

**REFORMS IN SPECIALIZED EDUCATION:
PROBLEMS AND SOLUTIONS
(on the example of deaf and hard-of-hearing students)**

Ishtimirova Iroda Amanovna,
Special educational needs of Karshi city
for deaf and hard of hearing children
Specialized School No. 17
boarding school teacher

E-mail: ishtimirovairoda@gmail.com
Orcid: <https://orcid.org/0009-0008-1543-2427>

**РЕФОРМЫ В СПЕЦИАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ:
ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ**

(на примере глухих и слабослышащих учащихся)
Иштимирову Ироду Амановну,
Отдельные образовательные потребности города Карши
для глухих и слабослышащих детей
Специализированная школа No 17
преподаватель интерната

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistondagi maxsus ta'lim tizimining bugungi holati, xususan, eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar duch kelayotgan metodik va kadrlar tanqisligi muammolari tahlil qilinadi. Maqolada tizimni modernizatsiya qilish bo'yicha aniq takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Surdopedagogika, inklyuziv ta'lim, imo-ishora tili, karlar maktab-internati, metodika, ijtimoiy himoya.

Аннотация. В данной статье анализируется текущее состояние системы специального образования в Узбекистане, в частности методические и кадровые проблемы, с которыми сталкиваются дети с нарушениями слуха. Также в статье выдвигаются конкретные предложения по модернизации системы.

Ключевые слова: сурдopedagogika, инклюзивное образование, язык жестов, школа-интернат для глухих, методика, социальная защита.

Abstract. This article analyzes the current state of the special education system in Uzbekistan, particularly the methodological and staffing challenges faced by children with hearing impairments. The article also puts forward specific proposals for modernizing the system.

Keywords: surdopedagogy, inclusive education, sign language, boarding school for the deaf, methodology, social protection.

KIRISH.

Insoniyat sivilizatsiyasining hozirgi bosqichida ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlash vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekistonda yangi taraqqiyot bosqichida maxsus ta'lim tizimini isloh qilish, ayniqsa eshitishda nuqsoni bor bolalarni jamiyatning faol a'zosiga aylantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

So'nggi yillarda inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha muhim chora-tadbirlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, eshitishda nuqsoni bor bolalarni umumiy ta'lim tizimiga samarali integratsiya qilishda qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, maktablarning texnik va psixologik tayyorgarligi yetarli emasligi, malakali surdopedagog va surdotarjimonlar tanqisligi, koxlear implantatsiyadan keyingi rehabilitatsiyaning uzviy yo'lga qo'yilmagani, kasbiy yo'naltirish tizimining zamon talablariga mos emasligi hamda jamiyatdagi stereotiplar ushbu sohaning dolzarb masalalaridir.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — eshitishda nuqsoni bor bolalar ta'limidagi mavjud muammolarni tizimli tahlil qilish va ularni bartaraf etishga qaratilgan innovatsion yechimlarni ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

METODOLOGIYA.

Tadqiqotda tahliliy, tavsifiy va tizimli yondashuvlardan foydalanildi. Eshitishda nuqsoni bor bolalar ta'limiga oid mavjud holat konseptual jihatdan o'rganilib, undagi muammolar bir necha yo'nalish bo'yicha guruhlandi:

1. inklyuziv ta'lim infratuzilmasi;
2. kadrlar tayyorlash tizimi;
3. tibbiy-pedagogik rehabilitatsiya;
4. kasbiy ta'lim va mehnat integratsiyasi;
5. jamiyatning psixologik tayyorgarligi.

Shuningdek, muammolar va ularning amaliy yechimlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aniqlanib, maxsus ta'limni rivojlantirishning kompleks modeli ishlab chiqildi. Tadqiqot material sifatida eshitishda nuqsoni bor bolalar ta'limiga doir muammolar, taklif etilgan innovatsion chora-tadbirlar hamda tizimli yondashuvga oid fikr-mulohazalar asos qilib olindi.

NATIJALAR.

Tahlil natijasida eshitishda nuqsoni bor bolalar ta'limi tizimida quyidagi asosiy muammolar aniqlandi.

Birinchiidan, inklyuziv ta'lim jarayonida umumiy o'rta ta'lim maktablarining texnik va psixologik jihatdan tayyor emasligi kuzatiladi. Oddiy sinfdagi shovqin,

o'qituvchining an'anaviy nutq uslubi hamda maxsus audio-vizual vositalarning yetishmasligi kar va zaif eshituvchi o'quvchilar uchun bilim olish jarayonini murakkablashtiradi. Shu sababli maxsus akustik muhit yaratish, o'qituvchilarni surdopedagogika asoslariga o'qitish va bilingvizm metodini qo'llash muhim yechim sifatida baholandi.

Ikkinchidan, maxsus ta'lim tizimida surdopedagog va surdotarjimonlar yetishmovchiligi dolzarb muammo sifatida namoyon bo'ldi. Bu holat ayniqsa chekka hududlarda ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada oliy ta'lim muassasalarida surdopedagogika yo'nalishini kengaytirish, zamonaviy o'quv dasturlarini joriy etish va masofaviy surdotarjima xizmatlarini rivojlantirish zarurligi aniqlandi.

Uchinchidan, koxlear implantatsiyadan keyingi rehabilitatsiya jarayonida uzilish mavjudligi ma'lum bo'ldi. Operatsiyadan keyin bola tovushni eshitishi mumkin, ammo pedagogik yordam sust bo'lsa, uni anglash va faol nutqqa aylantirishda qiyinchilik yuzaga keladi. Shu asosda tibbiy-pedagogik zanjirni yaratish, shifokor va surdopedagog hamkorligini mustahkamlash, ota-onalar uchun mobil ilovalar hamda uy sharoitidagi rehabilitatsiya metodikalarini joriy etish zarurligi belgilandi.

To'rtinchidan, kasbiy ta'lim va mehnat bozoriga integratsiya yo'nalishida taklif etilayotgan kasblarning aksariyati eskirganligi, bozor talabi bilan uyg'un emasligi kuzatildi. Shu bois eshitishda nuqsoni bor yoshlar uchun grafik dizayn, dasturlash, data science, 3D modellashtirish kabi vizual va mantiqiy tafakkurga asoslangan sohalar istiqbolli yo'nalishlar sifatida qayd etildi.

Beshinchidan, jamiyatdagi stereotiplar va psixologik to'siqlar ham integratsiya jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Eshitishda nuqsoni bor shaxslarni imkoniyatdan ko'ra cheklov nuqtayi nazaridan baholash ularning ijtimoiy faolligi va o'z salohiyatini namoyon etishiga to'sqinlik qiladi.

MUHOKAMA.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, eshitishda nuqsoni bor bolalar ta'limidagi muammolarni alohida-alohida emas, balki o'zaro bog'liq tizim sifatida ko'rib chiqish lozim. Masalan, maktabda akustik va texnik sharoit yaratishning o'zi yetarli emas; bu jarayon malakali surdopedagolar, maxsus metodikalar va jamiyatning ijobiy munosabati bilan qo'llab-quvvatlanishi kerak.

Shuningdek, tibbiy aralashuvlar, xususan koxlear implantatsiya, mustaqil natija bermaydi. Uning samaradorligi keyingi rehabilitatsiya va pedagogik kuzatuv sifati bilan bevosita bog'liq. Demak, maxsus ta'limda "tibbiyot-ta'lim-oila-jamiyat" zanjiri uzviy ishlashi zarur.

Kasbiy integratsiya masalasi ham zamonaviy iqtisodiyot talablaridan kelib chiqib qayta ko'rib chiqilishi lozim. Raqamli iqtisodiyot sharoitida eshitishda nuqsoni

bor yoshlar uchun ovoqli emas, balki vizual-kommunikativ va analitik ko'nikmalarga asoslangan kasblar ko'proq imkoniyat yaratadi. Shu nuqtayi nazardan, maxsus ta'lim tizimini mehnat bozori bilan bog'lash strategik ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, jamiyatdagi stereotiplarni yengmasdan turib, har qanday texnik yoki institutsional islohot kutilgan natijani bermaydi. Shuning uchun maxsus ta'limdagi islohotlar nafaqat ta'lim muassasalariga, balki keng jamoatchilik ongiga ham qaratilishi zarur.

XULOSA.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, eshitishda nuqsoni bor bolalar ta'limidagi mavjud muammolar kompleks xususiyatga ega bo'lib, ularni hal etish uchun tizimli va innovatsion yondashuv talab etiladi. Inklyuziv ta'lim muhitini texnik jihatdan moslashtirish, surdopedagog va surdotarjimonlar tayyorlashni kuchaytirish, ko'xlear implantatsiyadan keyingi reabilitatsiya tizimini takomillashtirish, zamonaviy kasbiy ta'lim yo'nalishlarini joriy etish hamda jamiyatdagi stereotiplarni kamaytirish ushbu sohadagi ustuvor vazifalar hisoblanadi.

Shunday qilib, maxsus ta'limdagi haqiqiy muvaffaqiyat yangi bino yoki texnik vositalar bilangina emas, balki har bir bolaga o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun teng imkoniyat yaratish bilan belgilanadi. Faqat majmuaviy va uzviy yondashuv orqaligina eshitishda nuqsoni bor bolalar ta'limidagi muammolarni real imkoniyatlarga aylantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (Yangi tahriri). 2020 yil.
2. O'zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonuni. — 2020 yil.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4860-sonli qarori ("Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida").
4. G.B. Shoumarov, F.U. Qodirova. "Defektologiyaning asosi" (O'quv qo'llanma). — Toshkent.O'FMJ 2005 yil.
5. F.U. Qodirova. "Maxsus ta'lim metodikasi" (Surnopedagogika yo'nalishi bo'yicha darsliklar). —Toshkent. "Yangi alod" nashriyoti 2013yil
6. Zamin fondi loyihalari hisoboti.